

1
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Чорноус Олена Василівна

УДК 349.2 – 055.2:351.74

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ ОСОБАМИ ЖІНОЧОЇ СТАТІ**

12.00.05 – трудове право;
право соціального забезпечення

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

ЛУГАНСЬК – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі трудового, земельного та екологічного права Харківського національного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України,
Бандурка Олександр Маркович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ МВС України, ректор.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент,
Щербіна Віктор Іванович,
Академія митної служби України,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін;

кандидат юридичних наук, доцент
Панасюк Олег Терентійович,
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, доцент кафедри
трудового, земельного та екологічного
права.

Захист відбудеться «20» листопада 2010 р. о «13» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 29.051.10 Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля за адресою: 91034, м. Луганськ, вул. Ватутіна, 1 (8 корпус).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля за адресою: 91034, м. Луганськ, кв. Молодіжний 20а.

Автореферат розісланий «19» жовтня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
Шамшина

І.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Збільшення кількості жінок, які проходять службу в органах внутрішніх справ (далі – ОВС) України є ознакою сьогодення, що відповідає сучасним світовим тенденціям. Протягом останніх років загальна кількість жінок в органах і підрозділах внутрішніх справ постійно зростає та становить понад 22% від загальної чисельності атестованого складу. Із них на посадах вільнонайманого складу – 12%, атестованого складу – понад 10%. При цьому на посадах рядового і молодшого начальницького складу перебуває 17% від їх загальної чисельності, на посадах середнього і старшого начальницького складу – 83%.

Аналіз чинного законодавства України, що регулює службу жінок-працівників органів внутрішніх справ, показує наявність численної кількості недоліків в правовому регулюванні проходження ними служби, що стали наслідком невдалих компромісів, непродуманих і непроаналізованих рішень, помилок законодавця. Значна кількість положень правового статусу і регулювання служби жінок-працівників ОВС залишаються поки що за рамками наукового аналізу, а сформовані на його підставі різними вченими висновки і пропозиції іноді прямо протилежні один одному, а деколи не завжди сумісні з реаліями сучасного життя. Більш суттєвим є те, що норми трудового законодавства, що регулюють порядок прийняття жінок на службу, проходження та звільнення з органів внутрішніх справ працівників жіночої статі, є складними і неоднорідними, а існуюча гендерна сутність походження порушень деяких норм і гідності жінки-працівниці ОВС ускладнює практику їх застосування. Звідси випливає доцільність розроблення єдиного підходу щодо правового регулювання служби жінок-працівників органів внутрішніх справ України, яка б відповідала новим українським політико-правовим реаліям, що обумовлені процесами демократизації, демілітаризації українського суспільства та, в зв'язку з цим, «фемінізації» міліцейських професій. Україна докладає активних зусиль, щоб стати рівноправним членом європейського співтовариства і проводить активну роботу щодо адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, в тому числі і стосовно жіночої праці.

Хоча окремі сторони проблеми правового регулювання діяльності

жінок – працівників органів внутрішніх справ і досліджувались у працях Т. Л. Адріановської, О. М. Бандурки, Н. Б. Болотіної, В. С. Венедиктова, В. М. Венедиктової, І. А. Ветухової, В. Я. Гоца, Т. О. Іванової, М. І. Іншина, О. В. Кузніченко, О. В. Лаврінєнка, Л.І. Лазор, В.В. Лазора, К. Б. Левченко, М. А. Покровської, С. М. Прилипка, О. А. Снегура, В. М. Толкунової, Г. І. Чанишевої, О.М. Ярошенка та інших, але в незалежній Україні ще не проводилося комплексного дисертаційного дослідження, яке б визначало теоретичні основи та особливості правового регулювання проходження служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі.

Свого часу Н.А. Чередніченко та І.В. Шульженко досліджували питання соціального захисту та правового становища жінок-працівників ОВС, але значне коло проблем у цій сфері залишаються невіршеними та потребуєть додаткового дослідження, зокрема правові основи проходження служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі та шляхи вдосконалення умов проходження служби жінками в органах внутрішніх справ України. Вищевикладене свідчить про актуальність теоретичного осмислення та практичну значимість проблеми правового регулювання проходження служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема наукового дослідження затверджена Вченою Радою Харківського національного університету в внутрішніх справ. Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися в рамках виконання планів науково-дослідної роботи кафедри трудового, земельного та екологічного права. Тема дисертаційного дослідження обрана відповідно до п. 3.5 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2006–2010 р.р., а також відповідає Державній програмі з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року та Пріоритетним напрямкам наукових та дисертаційних досліджень.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України та міжнародних актів, узагальнення практики їх реалізації визначити сутність, систему та особливості правового регулювання проходження служби жінок в органах внутрішніх справ, розробити науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації.

Для досягнення поставленої мети у роботі вирішуються такі завдання:

- узагальнити теоретичні позиції щодо залучення жінок на службу в правоохоронні органи;
- визначити причини проявів гендерної нерівності в органах внутрішніх справ України, аналізуючи норми загального та спеціального трудового законодавства;
- охарактеризувати сучасний стан нормативно-правового регулювання службово-трудових відносин жінок-працівників органів внутрішніх справ України;
- розкрити особливості правового регулювання прийняття жінок на службу в органи внутрішніх справ України;
- розкрити правові аспекти обмежень, що ставляться до жінок-кандидаток при прийнятті на службу в органи внутрішніх справ України;
- узагальнити підстави припинення трудових правовідносин з жінками-працівниками органів внутрішніх справ України;
- обґрунтувати можливості використання у вітчизняному нормативно-правовому регулюванні порядку проходження служби жінок в органах внутрішніх справ України міжнародного досвіду;
- сформулювати науково обґрунтовані рекомендації по вдосконаленню законодавчого регламентування службово-трудових відносин жінок-працівників органів внутрішніх справ України.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації жінками права на працю в органах внутрішніх справ.

Предмет дослідження становлять правові норми які регулюють проходження служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі.

Методи дослідження обрано з огляду на поставлені в роботі мету й завдання, з урахуванням її об'єкта і предмета. Наведені в дисертації основні положення й результати здобуті при науковому дослідженні з використанням загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Окремі особливості службово-трудових відносин жінок розглядалися дисертантом як складова предмету трудового права з використанням аналізу та синтезу. Історичний метод проявляється при розкритті етапів розвитку регулювання праці жінок в правоохоронних органах на різних періодах існування суспільства та використання праці останніх (підрозділ 1.1, 1.2); для формування даних щодо гендерного розподілу працівників в органах внутрішніх справ, а також структурних підрозділів використовувалися оціночні та статистичні методи (підрозділ 1.2, 2.2, 2.3); системно-структурний має місце при

дослідженні і визначенні підстав і умов оформлення трудових відносин з жінками. Використано метод порівняльно-правового аналізу при проведенні порівняння і співвідношення між собою різних норм: а) національного законодавства України та міжнародно-правового щодо виявлення проявів гендерної нерівності у правоохоронній системі; б) загального та спеціального законодавства України щодо сучасної характеристики правового регулювання службово-трудових відносин жінок в ОВС (підрозділ 1.1, 1.2, 2.1, 2.2). Теоретико-прогностичний метод застосовувався при розробці пропозицій стосовно вдосконалення чинного законодавства щодо реалізації жінками права на працю та врегулювання службово-трудових відносин в органах внутрішніх справ. Формально-юридичний метод використовувався для обґрунтування необхідності створення нових правових норм і приписів щодо регулювання праці жінок в органах внутрішніх справ України.

Нормативну базу дослідження складають Конституція України, міжнародні правові акти, договори, Конвенції та Рекомендації Міжнародної Організації Праці, трудове законодавство України, законодавство, що регулює порядок прийняття на службу до органів внутрішніх справ України. В роботі використано акти спеціального законодавства Російської Федерації та нормативні акти про порядок і умови проходження служби в поліції закордонних країн.

Емпіричну базу роботи складають статистичні дані Департаменту роботи з персоналом МВС України щодо служби жінок в органах внутрішніх справ України, постанови Пленуму Верховного Суду України та судова практика.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в ході проведення дисертаційного дослідження вперше розглянуто осіб жіночої статі які проходять службу в органах внутрішніх справ як суб'єктів трудового права, а також виявлено особливості правового регулювання служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі. За його результатами сформульовано авторські основні положення, які виносяться на захист і які містять елементи наукової новизни. Основні з них:

Вперше:

- виявлено, що різниця у доступі чоловіків і жінок до робочих місць в органах внутрішніх справ є однією з причин постійного зростання безробіття в суспільстві, зокрема нестачі кадрів в органах внутрішніх справ;

- доведено, що плинність та нестабільність підзаконних актів МВС,

у частині регулювання праці жінок в ОВС, не сприяє забезпеченню законних інтересів жінки, як учасника службово-трудова відносинах, а отже таке правове регулювання має базуватися на положеннях окремого розділу «Особливості праці жінок в органах внутрішніх справ» в Законі України «Про міліцію», деталізація яких має відбуватися на рівні підзаконного акту, зокрема, Положення про проходження служби в органах внутрішніх справ;

- сформульовано основні напрямки подальшого вдосконалення правового регламентування службово-трудова діяльності жінок-працівників органів внутрішніх справ України.

Дістало подальшого розвитку:

- теоретичні позиції щодо залучення жінок на службу в правоохоронні органи й виділено чотири історичні етапи становлення, формування та розвитку системи правового регулювання праці жінок в правоохоронних органах;

- висновок, що службово-трудова відносини жінок-працівників органів внутрішніх справ України входять до складу предмета трудового права;

- позиція щодо необхідності диференційованого підходу до регламентування службово-трудова відносин жінок-працівників органів внутрішніх справ у зв'язку зі специфікою їх діяльності й покладеними на них функціями; запропоновано за основний рівень диференціації правового регулювання праці жінок-співробітників органів внутрішніх справ вважати базовий рівень, який зафіксовано в трудовому законодавстві, насамперед – в Кодексі законів про працю;

Удосконалено:

- обґрунтування про необхідність прийняття Положення про соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ, в якому закріпити загальні гарантії соціально-правового захисту, що поширюватимуться на всіх без виключення працівників органів внутрішніх справ, і спеціальні, які будуть розповсюджуватись на окремі категорії працівників органів внутрішніх справ, зокрема – жінок;

- класифікацію підстав звільнення зі служби в органах внутрішніх справ персоналу жіночої статі.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації висновки, рекомендації та пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути основою для подальшої

розробки проблем правового регулювання праці жінок в органах внутрішніх справ України;

- у правотворчості - окремі висновки та пропозиції, викладені у роботі, можуть бути враховані при доопрацюванні проекту Трудового кодексу України, при внесенні змін і доповнень до Закону України «Про міліцію», до Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, а також інших нормативно-правових актів з питань проходження жінками служби в органах внутрішніх справ України;

- у правозастосовній діяльності – рекомендації, які обґрунтовані в дисертації, мають за мету вдосконалити практику застосування норм чинного законодавства щодо прийняття, проходження та звільнення жінок в органах внутрішніх справ;

- у навчальному процесі – положення та висновки дослідження можуть бути використані у процесі вивчення навчальних дисциплін «Трудове право України», «Правовий та соціальний захист працівників органів внутрішніх справ», а також при підготовці навчальної, інформаційної та методичної літератури.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на кафедрі трудового, земельного та екологічного права Харківського національного університету внутрішніх справ. Основні положення та висновки проведеного дослідження було відображено автором у наукових публікаціях та доповідях на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Захист соціальних прав людини і громадянина в Україні» (Київ, січень 2003 р.), «Актуальні проблеми науки трудового права в сучасних умовах ринкової економіки» (Сімферополь, травень 2003); міжнародній науково-практичній конференції «Права громадян, правоохоронна і правозастосовна діяльність в Росії та Україні: стан і перспективи розвитку» (Белгород, 2003 р.); науково-практичних конференціях «Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи» (Запоріжжя, 25-26 червня 2004 р.), «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (Харків, 25 травня 2005 р.), II Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, квітень 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики для України в сфері політики, економіки та права в глобалізованому світі» (м. Ірпінь, 19-21 травня 2010 р.).

Результати дослідження також апробовані автором у процесі викладання курсу «Трудове право України» та «Правовий та

соціальний захист працівників органів внутрішніх справ України» для курсантів Харківського національного університету внутрішніх справ, зокрема, при читанні лекцій і проведенні практичних занять.

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційного дослідження відображено у п'ятих наукових статтях, опублікованих у спеціальних виданнях, визнаних Вищою атестаційною комісією України як фахові з юридичних наук, та тезах науково-практичних конференцій.

Структура дисертації зумовлена цілями і характером дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 200 сторінок. Список використаних джерел складається із 230 найменувань і займає 21 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету та завдання, які необхідно вирішити, обґрунтовано методологію, на базі якої було проведено науковий аналіз, викладено основні положення, що виносяться на захист, підкреслено теоретичну і практичну значущість роботи, наведено дані, що свідчать про апробацію дисертації та її наукових висновків.

Розділ 1 «Нормативно-правове забезпечення використання праці жінок в органах охорони громадського порядку» містить три підрозділи. **Підрозділ 1.1. «Історико-правовий огляд правового розвитку законодавства про службу жінок в правоохоронних органах»** присвячений узагальнити теоретичні позиції щодо залучення жінок на службу в правоохоронні органи. Дослідження встановило наявність, щонайменше чотирьох основних етапів, які розкривають становлення та розвиток правового регулювання праці жінок в правоохоронних органах, а також історію виникнення службово-трудових відносин з жінками у поліціях інших країн.

Перший етап - до 1885 р., де праця осіб жіночої статі регулювалась загальним законодавством і не враховувала їх фізіологічних особливостей, які впливають на процес праці жінки. Разом з тим, жінки працювали на такому ж рівні як і чоловіки, але при цьому отримували значно меншу плату.

Другий етап припадає період становлення та першого формування елементів системи правового регулювання праці жінок:

1885 - 1913 рр. На другому етапі становлення та розвитку правового регулювання праці жінок в правоохоронних органах визначилась диференціація правового регулювання праці жінок за статевою ознакою. При цьому, на сьогодні питання диференціації правового регулювання у сфері трудового права і досі виступає як актуальне питання.

Третій етап характеризується посиленням правового захисту жінок в сфері трудових відносин, тому що саме в період його часів було прийнято доволі велику кількість нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання праці жінок та їх захист, а також сформовано доволі потужну систему законодавства, що регулює працю останніх, яка набула самостійних рис і отримала змогу відокремитись від цивільного права та розвиватись як самостійний інститут галузі трудового права. Останній - четвертий етап, характеризується позитивним досвідом у здійсненні державної політики.

Підрозділ 1.2. «Проблеми гендерної нерівності на початку XXI століття». Цей підрозділ розкриває сучасні проблеми проявів гендерної нерівності в органах внутрішніх справ України, дослідження якого є необхідним з метою подолання або зменшення впливу негативних наслідків цього явища на функціонування органу внутрішніх справ як органу демократичної держави в цілому.

Визначено, що сьогодні в органах внутрішніх справ 21,6% персоналу складають жінки. Диспропорції у соціальних позиціях – різниця у доступі чоловіків і жінок до робочих місць – сприяють зростанню соціальною напруженості, що в свою чергу спричиняє зростання безробіття в суспільстві та є однією з причин «кадрової нестачі» в органах внутрішніх справ.

Автор доходить висновку, що підрозділи доцільно розділити на три групи в залежності від трудової функції працівниці: а) до першої групи відносяться підрозділи, де праця жінок є незамінною і необхідною, з цієї причини їх кількісний склад повинен бути не менше половини від особового складу. До другої групи відносяться підрозділи та установи, де доцільне помірне використання праці жінок, не більше половини від особового складу (від 20 до 50%). До третьої групи належать служби та підрозділи, де праця жінок повинна використовуватись в мінімальних обсягах, а кількість жінок-працівників органів внутрішніх справ не повинна перевищувати 10%.

В підрозділі доведено, що наявність декларацій гендерної рівності не є гарантією подолання дискримінації жінок у трудових відносинах. З цієї метою доцільно: а) зробити ревізію відомчого

нормативно-правового матеріалу з метою чіткого визначення напрямків правового регулювання та джерел нормативно-правового забезпечення; б) забезпечити гендерну рівність в реалізації права чоловіків і жінок на працю (службу) в органах внутрішніх справ України шляхом створення та запровадження ефективного правового і організаційного механізму реалізації принципу гендерної рівності на практиці шляхом прийняття відповідних правових норм; в) вдосконалення форм і методів державного нагляду та контролю; г) втілення на практиці ефективного механізму судового захисту від дискримінації.

У підрозділі 1.3. *«Служба жінок в органах внутрішніх справ – особливий вид трудової діяльності»* досліджуються правове регулювання та механізм правового регулювання службово-трудова відносин жінок-працівників органів внутрішніх справ. Автор приходить до висновку, що службово-трудова відносини з приводу застосування здібностей державних службовців до продуктивної праці, складають об'єктивну основу правового регулювання праці та є складовою предмета регулювання трудового права, так як праця виступає в якості регулятора трудових відносин.

Визначено, що служба жінок в органах внутрішніх справ – є різновидом державної служби, що протікає в спеціалізованому органі виконавчої влади і здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави в практичній юридичній діяльності. Вона має всі риси і принципи державної служби як різновиду професійної служби. Службово-трудова відносинам працівників органів внутрішніх справ, властиві основні ознаки, характерні для трудових відносин найманих працівників.

Розділ 2 «Особливості проходження служби в органах внутрішніх справ України особами жіночої статі» містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1. *«Сучасний стан правового регулювання службово-трудова відносин жінок-працівників органів внутрішніх справ України»* визначаються проблеми правового регулювання праці жінок-працівників органів внутрішніх справ. Зазначено, що більша частина нормативно-правових актів спрямована на регулювання праці жінок взагалі, та тих, які поєднують роботу з материнством, не торкаючись специфіки умов праці жінок, які реалізують право на працю в органах внутрішніх справ України. Серйозною проблемою сучасного стану нормативно-правового забезпечення проходження служби в органах внутрішніх справ України є те, що основні

нормативно-правові акти в цій сфері були прийняті ще до набуття Україною незалежності, через що не відповідають сучасним реаліям.

Доведено, що в сучасний період специфіка трудових відносин найбільш послідовно визначається Кодексом законів про працю України. Він містить в собі приписи, які не допускають дискримінацію в сфері праці, зокрема трудовий кодекс закріплює рівні можливості для реалізації своїх трудових прав, забороняє відмовляти в укладенні трудового договору жінкам з мотивів, пов'язаних з вагітністю чи наявністю дітей, гарантує рівну оплату за працю рівної цінності. Автор відмічає, що норми адміністративного права, які визначають режим служби в органах внутрішніх справ, не містять в собі приписи, які закріплені в КЗпП України. В зв'язку з цим норми трудового законодавства пронизують і повинні регулювати службу жінок-працівників органів внутрішніх справ.

У підрозділі 2.2. **«Правові обмеження, які встановлюються до жінок при прийнятті на службу в органи внутрішніх справ»** визначається, що правові обмеження, які встановлюються до жінок при прийнятті на службу, специфічні умови служби, високі вимоги до професійних, ділових, моральних, психологічних, особистих якостей жінки-кандидатки на службу, а також спеціальний правове положення жінок-працівників ОВС визначають (детермінують) особливості правового регулювання порядку проходження служби в органах внутрішніх справ жінками-працівниками ОВС.

Обґрунтовано, що всі правові обмеження, які встановлюються з боку держави та пов'язані з проходженням служби в органах внутрішніх справ України особами жіночої статі, доцільно поділити на дві основні самостійні групи: 1) обмеження, пов'язані з виникненням службово-трудових відносин при реалізації жінками права на працю в органах внутрішніх справ України; б) другу групу обмежень складають обмеження, які встановлюються з боку законодавця до працівниці під час існування службово-трудових відносин у часі. Розкриваються ознаки обмежень та мета їх встановлення.

Доведено, що під обмеженнями, які пов'язані із прийняттям та проходженням служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі, потрібно розуміти обумовлені нормативними актами умови, заборони, певні правила, яких вони повинні дотримуватись (виконувати і не порушувати), та які в зв'язку з цим, визначають межі їх належної, необхідної та допустимої поведінки.

У підрозділі 2.3. **«Правові підстави та порядок звільнення жінок зі служби в органах внутрішніх справ України»** розкриваються

порядок і підстави звільнення зі служби жінок-працівників ОВС, які полягають у тому, що, по-перше, правове регулювання звільнення жінок здійснюється загальним та спеціальним законодавством України, яке містить додаткові підстави припинення трудових правовідносин (даний перелік відрізняється від загального, закріпленого у відповідних статтях Кодексу законів про працю України), по-друге, при звільненні жінок зі служби в ОВС на них, окрім загальних, розповсюджуються і спеціальні правові гарантії для працівників ОВС, які компенсують специфіку умов праці; по-третє, чинним законодавством про проходження служби передбачена особлива процедура звільнення працівників ОВС.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення умов проходження служби особами жіночої статі в органах внутрішніх справ України» має два підрозділи.

У підрозділі 3.1. *«Удосконалення правового забезпечення жінок-працівників ОВС – невід’ємна умова їх ефективної служби»* обґрунтовано, що належним чином забезпечений та гарантований з боку держави правовий та соціальний захист жінок-працівників органів внутрішніх справ України є однією з невід’ємних умов їх ефективної служби. Ефективність функціонування органів та підрозділів внутрішніх справ безпосередньо залежить від якості персоналу та його соціально-правової активності, що в свою чергу, обумовлено ступенем захищеності прав, свобод та законних інтересів кожного працівника з боку держави.

В даному підрозділі досліджено зміст Конституції України, законодавство сусідніх країн та міжнародних актів про права людини, а також нормативно-правові акти загального та спеціального законодавства України про права жінок. Дисертант розкриває особливості та досліджує зміст правового та соціального захисту жінок-працівників органів внутрішніх справ.

На основі проведеного аналізу нормативно-правової бази автором обґрунтовуються заходи соціального захисту жінок. Такі заходи стосуються: а) жінки-працівниці органів внутрішніх справ; б) жінки, як матері, яка виконує в суспільстві важливу репродуктивну функцію; в) жінки, як особи з сімейними обов’язками. Важливого значення набуває питання щодо поширення на жінок-працівників органів внутрішніх справ тих соціальних гарантій, які передбачені законодавством про працю.

Автор наголошує на важливість наукових розробок перспектив правового регулювання праці жінок-працівників органів внутрішніх

справ, правового захисту останніх з урахуванням історичного минулого, правової спадщини українського народу, сусідніх країн, а також позитивних досягнень Європейських країн в цій галузі.

Важливе значення в засобах соціального захисту жінок-працівників органів внутрішніх справ та їх сімей має надання пільг та суттєве пенсійне забезпечення. Зараз на практиці має місце парадокс, або юридичний нонсенс, коли міліція є органом виконавчої влади, але пільгами та пенсійним забезпеченням державних службовців не користується.

Дисертант доходить висновку, що незважаючи на значну кількість нормативних актів, спрямованих на покращення правового та соціального становища працівників органів внутрішніх справ, мова про працівників жіночої статі або відсутня взагалі, або має декларативний (фрагментарний) характер.

Автор констатує, що в Україні донині відсутній нормативно-правовий акт або окремий його розділ, який би регламентував соціальний захист жінок-працівників органів внутрішніх справ, в зв'язку з чим доцільно прийняти Положення про соціальний та правовий захист працівників органів внутрішніх справ, в якому закріпити загальні гарантії соціального та правового захисту, що поширюватимуться на всіх без виключення працівників органів внутрішніх справ, і спеціальні, які будуть розповсюджуватись на окремі категорії працівників органів внутрішніх справ, зокрема – жінок.

Таке Положення повинно сприяти вдосконаленню як соціального захисту так і правового положення жінок-працівників ОВС взагалі, а також допоможе запобігти виникненню цілого ряду конфліктних ситуацій, які мають місце в зв'язку з неврегульованістю правового положення жінок-працівників ОВС.

У підрозділі 3.2. *«Застосування зарубіжного досвіду в процесі вдосконалення нормативно-правового регулювання праці жінок в органах внутрішніх справ України»* розглядається зарубіжний досвід положення жінок в правоохоронних структурах.

Доведено, що проведення реформування системи державної служби, зокрема правоохоронної, та, вдосконалення національного законодавства, повинні здійснюватись на підставі загальновизнаних міжнародних стандартів, принципів і норм сучасного міжнародного права.

Визначено, що ефективний механізм імплементації визнаних на

міжнародному рівні прав жінок в національну правову систему забезпечив би кращий захист їх прав і свобод, гарантованих міжнародним правом, полегшив би діяльність державних органів влади зі своєчасного розроблення та прийняття національних правових актів для виконання міжнародних зобов'язань країни в правовому регулюванні та правовому захисті прав жінок.

Дослідник приходить до висновку, що Україна докладає активних зусиль, щоб стати рівноправним членом європейського співтовариства і проводить активну роботу щодо адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, в тому числі і стосовно жіночої праці.

Співвідношення між нормами національного законодавства та міжнародно-правовими стандартами виявляється насамперед в тому, що національне законодавство не суперечить міжнародному в переліку прав і свобод, їх змісту та засобів забезпечення захисту. Проте закріплення прав на законодавчому рівні не завжди гарантує їх перевтілення в життя. В кінці підрозділу зроблено висновки стосовно застосування зарубіжного досвіду в процесі вдосконалення нормативно-правового регулювання праці жінок в органах внутрішніх справ України.

ВИСНОВКИ

У дисертації подане теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке виявляється у вирішенні проблем правового регулювання проходження служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі на етапі реформування трудового права України, вдосконаленні понятійного апарату і формулюванні науково-практичних рекомендацій, які мають бути покладені в основу якісного перетворення механізму правового регулювання праці жінок в Україні.

1. Проведення історико-правового огляду правового розвитку законодавства про службу жінок в правоохоронних органах дало можливість узагальнити теоретичні позиції щодо залучення жінок на службу в правоохоронні органи. Дослідження встановило наявність, щонайменше чотирьох основних етапів, які розкривають становлення та розвиток правового регулювання праці жінок в правоохоронних органах, а також історію виникнення службово-трудових відносин з жінками у поліціях інших країн.

2. Гендерна рівність можлива лише при наявності додаткового правового захисту жінок у відносинах, що регулюються трудовим

правом, інакше її проголошення має лише декларативний характер. Додатковий правовий захист не є дискримінацією, проте вимагає дієвого правового механізму, наявність якого буде гарантією реалізації трудових прав жінок.

3. Службово-трудовим відносинам жінок-працівників органів внутрішніх справ притаманні основні ознаки, характерні для трудових відносин найманих працівників, а тому в новому Трудовому кодексі України необхідно чітко вказати саме на трудову природу норм, що регламентують відносини, які виникають під час проходження «напівмілітаризованої» державної служби, у тому числі й жінками-працівниками органів внутрішніх справ. Вважаємо, що такий напрям розвитку відповідає міжнародним стандартам (Велика Британія, Канада), а також завданням реформування нинішньої системи органів внутрішніх справ.

4. Доведено, що плинність та нестабільність підзаконних актів МВС, у частині регулювання праці жінок в ОВС, не сприяє забезпеченню законних інтересів жінки, як учасника службово-трудових відносин, а отже таке правове регулювання має базуватися на положеннях окремого розділу Закону України «Про міліцію», деталізація яких має відбуватися на рівні підзаконного акту, зокрема Положення про проходження служби в органах внутрішніх справ України. Існуючий стан справ обумовлює необхідність проведення гендерного аналізу та систематизації законодавчої бази на основі міцного наукового підґрунтя.

5. З метою наближення сучасного стану законодавства щодо правового регулювання службово-трудових відносин жінок-працівників органів внутрішніх справ України до міжнародних норм та недопущення порушення конституційних прав жінок-працівників органів внутрішніх справ України, вважаємо, що п.4 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України доцільно викласти у наступній редакції: «Рядовий і молодший начальницький склад органів внутрішніх справ комплектується на договірних засадах особами чоловічої статі, які пройшли дійсну військову службу, іншими особами, що перебувають у запасі Збройних Сил (крім офіцерів запасу), та жінками, які досягли 18-річного віку і здатні за своїми діловими та особистими якостями, освітою і станом здоров'я виконувати покладені на них обов'язки».

Вважаємо, що доцільно застосовувати диференціацію вимог до фізичної підготовки жінок-кандидаток, які встановлені спеціальним законодавством до стану здоров'я останніх при прийнятті на службу в

залежності не лише від їх віку, але і від специфіки трудової функції, підрозділу, обіймаємої посади та місця проходження служби. В такому випадку буде обґрунтованим встановлення до жінок-кандидаток на службу в органи внутрішніх справ поряд із загальними, спеціальних вимог, що визначаються до віку, стану здоров'я, морально-психологічних, фізичних якостей осіб, пов'язаних зі специфікою майбутньої служби, що проявляється у ризику для здоров'я і життя жінок, значному психоемоційному та фізичному навантаженні, великою кількістю стресових ситуацій, наданні можливості застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї та інших випадках, передбачених чинним законодавством.

6. Вважаємо, що звільнення зі служби жінок-працівників ОВС України можна вважати правомірним, лише коли одночасно мають місце наступні обставини: а) в Положенні про проходження служби чітко зазначена підстава для звільнення; б) дотримано порядок звільнення зі служби в міліції з конкретної підстави; в) має місце юридичний факт припинення трудового договору, контракту про службу в міліції; г) дотримано всі гарантії при звільненні жінок-співробітників органів внутрішніх справ України.

7. Обґрунтовується необхідність прийняття Положення про соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ, в якому було б доцільно закріпити загальні гарантії соціально-правового захисту, що поширюватимуться на всіх без виключення працівників органів внутрішніх справ, і спеціальні, які будуть розповсюджуватись на окремі категорії працівників органів внутрішніх справ, зокрема – жінок.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Чорноус О. В. Роль міжнародно-правових актів у правовому регулюванні праці жінок-працівників органів внутрішніх справ / О. В. Чорноус // Наше право. – 2004. – № 4. – С. 83–87.
2. Чорноус О. В. Деякі питання щодо дискримінації жінок в трудових правовідносинах / О. В. Чорноус // Наше право. – 2005. – № 3. – С. 79–83.
3. Чорноус О. В. Правове забезпечення жінок-працівників органів внутрішніх справ України / О. В. Чорноус // Наше право. – 2005. – № 4. – С. 91–94.

4. Чорноус О. В. Обмеження свободи праці при прийнятті на службу жінок в органи внутрішніх справ / О. В. Чорноус // Право і безпека. – 2009. – № 2. – С. 138–143.

5. Чорноус О. В. Гарантії та види трудових прав жінок при прийнятті на службу в ОВС / О. В. Чорноус // Вісник Харківськ. нац. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 45. – С. 207–213.

6. Чорноус Е. В. Проблемы социальной защиты женщин, работающих в органах внутренних дел / О. В. Чорноус // Права граждан, правоохранительная и правоприменительная деятельность в России и Украине: состояние и перспективы развития : материалы междунар. науч.-практ. конф. адъюнктов, аспирантов и магистров. – Белгород : ОНиРИО БелЮИ МВД России, 2003. – Часть 2. – С. 28–31.

7. Чорноус О. В. Правове регулювання служби жінок-матерів в органах внутрішніх справ України / О. В. Чорноус // Захист соціальних прав людини і громадянина в Україні: проблеми юридичного забезпечення : матеріали наук.-практ. конф. (30 січня 2003 р.) / за ред. Н. Б. Болотіної. – К. : МП “Леся”, 2003. – С. 190–193.

8. Чорноус О. В. Деякі питання щодо гарантій трудових прав жінок / О. В. Чорноус // Актуальні проблеми науки трудового права в сучасних умовах ринкової економіки : матеріали наук.-практ. конф. (м. Сімферополь, 19–20 травня 2003 р.) / за ред. проф. В. С. Венедиктова. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2003. – С. 172–175.

9. Чорноус О. В. Правове забезпечення жінок-працівників ОВС України / О. В. Чорноус // Кодифікація трудового законодавства України: стан та перспективи : зб. наук. праць за матеріалами наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25–26 червня 2004 р.) / за заг. ред. проф. В. С. Венедиктова. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – С. 326–331.

10. Чорноус О. В. Фактори, що перешкоджають службовій кар’єрі жінок-працівників ОВС України / О. В. Чорноус // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : матеріали II міжнародної наук.-практ. конф. (23 квітня 2010 р.). – Одеса, 2010. – С. 122–123.

АНОТАЦІЇ

Чорноус О.В. Правові основи проходження служби в органах внутрішніх справ особами жіночої статі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення / Східноукраїнський національний

університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2010.

Дисертацію присвячено аналізу правового регулювання праці жінок в органах внутрішніх справ України. У роботі розглядаються історичні передумови праці жінок, зокрема в правоохоронній сфері. Досліджено службово-трудові правовідносини жінок-працівників органів внутрішніх справ як складову предмета трудового права. Проаналізовані норми міжнародного законодавства та національного, в частині регулювання праці жінок. Досліджується проблема гендерного паритету в органах внутрішніх справ, оформлення трудового договору (контракту) з жінками-працівниками органів внутрішніх справ, особливості регулювання праці останніх.

Робота супроводжується низкою пропозицій щодо вдосконалення чинного трудового законодавства, яке регулює працю жінок-працівників органів внутрішніх справ.

Ключові слова: праця, жінки-працівники органів внутрішніх справ, дискримінація, диференціація, гендерна рівність, державна служба, службово-трудові правовідносини, правовий та соціальний захист.

Чорноус Е.В. Правовые основы прохождения службы в органах внутренних дел лицами женского пола. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения / Восточнoукраинский национальный университет имени Владимира Даля. - Луганск, 2010.

Диссертация посвящена комплексному исследованию и научному анализу теоретических и практических вопросов правового регулирования труда женщин в органах внутренних дел Украины. Исследованию подверглись служебно-трудовые правоотношения женщин-работников органов внутренних дел как составляющая предмета трудового права. В работе обоснована актуальность выбранной темы диссертационного исследования, определены его цель, задачи, объект и предмет, методологическая база, а также научная новизна, теоретическое и практическое значение полученных результатов.

В работе исследуются: исторические предпосылки становления и развития правового регулирования труда женщин; актуальные вопросы гендерного паритета в органах внутренних дел; трудовые правоотношения в сфере государственной службы; вопросы увольнения.

Диссертант приходит к выводу, что принятые мировым сообществом гендерные нормы и стереотипы влияют на правовое регулирование различных видов деятельности в зависимости от биологического пола. При этом реализуемые женщинами трудовые правоотношения предполагают не обладание определенными природными качествами, а выполнение той или иной роли. И поэтому с вовлечением женщин в общественно-производственную деятельность и образование, привычное «половое разделение труда» перестало выглядеть универсальным.

Определяется современное состояние нормативно-правового регулирования труда женщин-работников органов внутренних дел Украины. Автор указывает, что текучесть и нестабильность подзаконных актов МВД, в части регулирования труда женщин в органах внутренних дел, не способствует обеспечению законных интересов женщины, как участника служебно-трудовых отношений.

Осуществляется гендерный анализ нормативно-правовых актов, регламентирующих реализацию права на труд женщин в органах внутренних дел. Раскрываются: сущность и особенности служебно-трудовых отношений женщин в органах внутренних дел; ограничения, которые устанавливаются для женщин как при приёме на службу в органы внутренних дел, так и впоследствии. Выявляются факторы, которые негативно влияют на карьеру женщин-работников в органах внутренних дел.

С целью усовершенствования регламентации реализации женщинами права на труд в органах внутренних дел Украины автором в работе осуществлён сравнительный анализ отечественного законодательства, законодательства ближнего и дальнего зарубежья в части регулирования труда женщин в правоохранительной системы.

Диссертационное исследование содержит ряд предложений по усовершенствованию действующего законодательства, нормы которого регулируют труд женщин-работников органов внутренних дел.

Ключевые слова: труд, женщины-работники органов внутренних дел, дискриминация, дифференциация, гендерное равенство, государственная служба, служебно-трудовые правоотношения, правовая и социальная защита.

Chornous O.V. Legal Foundations of Passing Service by Females in the Police. – Manuscript.

Thesis for Candidate Degree in Law, specialty 12.00.05 – labour

law; law of social security / – Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. - Luhansk, 2010.

The thesis is devoted to the analysis of legal regulation of passing service by females in the Ukrainian police. The research focuses on historical prerequisites for women's labour, particularly in law enforcement sphere. Relations concerning the process of passing service by female police officers were studied as a part of labour law subject. Rules of international and national legislation regulating women's labour were analyzed. There were examined the problems of gender equality in the police, drawing of employment contracts with female police officers and peculiar regulation of their labour.

The paper is followed with the range of propositions concerning improvement of the existing labour legislation which regulates passing service by female police officers.

Key words: labour, female police officers, discrimination, differentiation, gender equality, state service, passing service relations, legal and social protection.

